

การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจครอบครัวเกษตรกรรม ต่อการขยายตัวของอุตสาหกรรม
: กรณีศึกษาครอบครัวเกษตรกรรมภาคกลาง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

นาย รัตพล พรพิพิธ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา

เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาเศรษฐศาสตร์

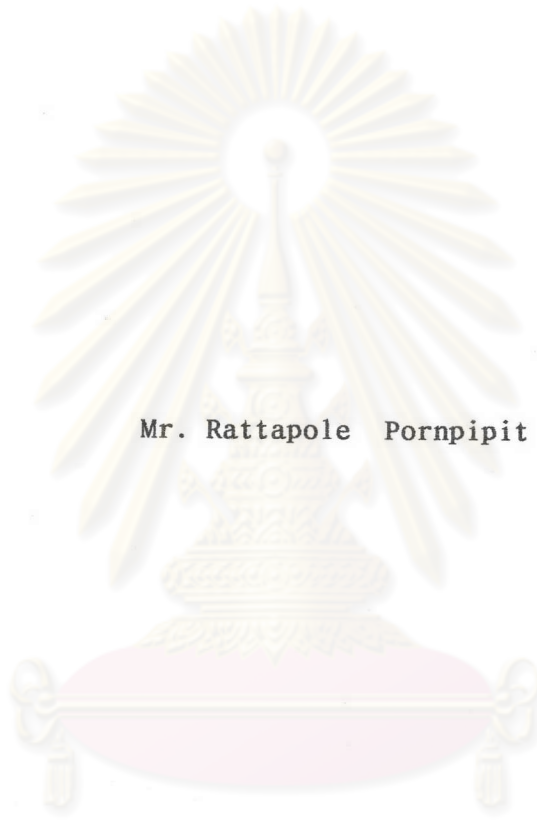
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2539

ISBN 974-634-102-2

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE TRANSFORMATION OF RURAL FAMILY ECONOMY
: A CASE STUDY OF RURAL VILLAGES, PHRA NAKORN SI AYUTTHAYA PROVINCE

Mr. Rattapole Pornpipit

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Economics

Department of Economics

Graduate School

Chulalongkorn University

1996

ISBN 974-634-102-2

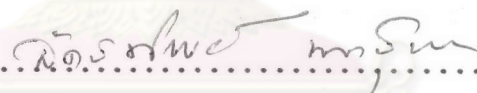
หัวข้อวิทยานิพนธ์ การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจครอบครัวเกษตรกรรม ต่อการขยายตัวของ
อุตสาหกรรมมะพร้าวศึกษาคณะครอบครัวเกษตรกรรมภาคกลาง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
โดย นาย รัตพล พรพิพิธ
ภาควิชา เศรษฐศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. วรวิทย์ เจริญเลิศ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. สันติ ถุงสุวรรณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

 ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. จิตทิพย์ นาถสุภา)

 อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. วรวิทย์ เจริญเลิศ)

 กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ แล ดิลกวิทยรัตน์)

 กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. นรงค์ เพ็ชรประเสริฐ)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

รัตพล พรพิพิธ : การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจครอบครัวเกษตรกรรม ต่อการขยายตัวของอุตสาหกรรม : กรณีศึกษาครอบครัวเกษตรกรรมภาคกลาง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (THE TRANSFORMATION OF RURAL FAMILY ECONOMY : A CASE STUDY OF RURAL VILLAGES , PHRA NAKORN SI AYUTTHAYA PROVINCE) อ.ที่ปรึกษา อ.รศ.ดร.วราวิทย์ เจริญเลิศ , 186 หน้า. ISBN974-634-102-2

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจของครอบครัวเกษตรกรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ต่อการแพร่ขยายเข้ามาของอุตสาหกรรมในพื้นที่โดยการส่งเสริมของรัฐผ่านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแนวความคิดการพัฒนาประเทศไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมที่ทันสมัย

การศึกษาได้ใช้แนวคิดทฤษฎีการปะทะประสานของวิถีการผลิต โดยเน้นการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจชาวนา โดยพิจารณาทั้งด้านที่ถูกทำลายและการรักษาไว้หลังจากที่มีการขยายตัวเข้ามาของเศรษฐกิจการค้า และท้ายที่สุดเป็นการขยายตัวเข้ามาของอุตสาหกรรม

ผลจากการศึกษาพบว่า การแพร่ขยายเข้ามาของอุตสาหกรรมในพื้นที่ ได้ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจของครอบครัวเกษตรกรรม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพลังการผลิตและความสัมพันธ์ทางการผลิต ที่พัฒนาไปสู่วิถีการผลิตในรูปแบบใหม่ของครอบครัวเกษตรกรรม โดยแรงงานหนุ่มสาวส่วนหนึ่งของครอบครัวเกิดการเคลื่อนย้ายอพยพพึ่งพารายได้จากภาคอุตสาหกรรม ขณะที่แรงงานอีกส่วนหนึ่งของครอบครัวโดยเฉพาะแรงงานอาวุโสยังคงทำการผลิตในภาคเกษตรกรรม และมีการจ้างแรงงานรับจ้างมากขึ้น ทำให้ในพื้นที่หมู่บ้านเกิดการประกอบอาชีพทั้งในภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม การผลิตภาคเกษตรกรรมและการผลิตภาคอุตสาหกรรมได้เกิดลักษณะของการพึ่งพาอาศัยประโยชน์ซึ่งกันและกัน ในขณะที่ภาคเกษตรกรรม อาศัยรายได้จากภาคอุตสาหกรรม ภาคอุตสาหกรรมก็พยายามรักษาการผลิตภาคเกษตรกรรมเอาไว้เพื่อเป็นแหล่งผลิตข้าวแรงงานราคาถูกเพื่อป้อนเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา เศรษฐศาสตร์
สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์
ปีการศึกษา 2538

ลายมือชื่อนิติ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาพร้อม

C560281 : MAJOR ECONOMICS

KEY WORD: TRANSFORMATION / RURAL FAMILY ECONOMY

RATTAPOLE PORNPIPIT : THE TRANSFORMATION OF RURAL FAMILY ECONOMY :
A CASE STUDY OF RURAL VILLAGES, PHRA NAKORN SI AYUTTHAYA PROVINCE.

THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. VORAVIDH CHARCENLOET, Ph.D. 186 pp.
ISBN. 974-634-102-2

The objective of this research is to study the transformation of rural family economy of Phra Nakorn Si Ayutthaya province as a result of the spread of industrial progress into the rural family villages in this province. Since 1960, many developmental projects have been set up and promoted by the government to develop the economy and society to push up the country to modernization.

this research leads to the new ideas, and the articulation of mode of production, emphasizing the analysis of the change of rural family economy by consideration of both the destruction and conservation after the spread of the market economy and, finally, rural industrialization.

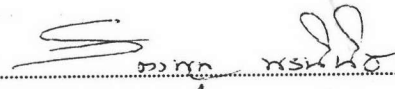
In the research findings, the spread of industries to rural region affects the economical structure of rural family, and causes a change in production forces and social relation of productions. It leads to new development of peasant economy. As younger workers migrate to work in the factory to earn money from industrial works, older workers are left to work in the agriculture and the hiring of labour becomes frequent. Thus, rural family in the villages can earn their living both agricultural and industrial sectors. While the agriculture depends on income from the industry, the industry attempts to keep up the agriculture as the source for reproduction of cheap labours.

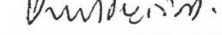
ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา..... เศรษฐศาสตร์.....

สาขาวิชา..... เศรษฐศาสตร์.....

ปีการศึกษา..... 2538.....

ลายมือชื่อนิติ..... .....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... .....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม..... -.....

กิติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ วรวิทย์ เจริญเลิศ อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ประธานคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์แล ดิลกวิทยรัตน์ และ อาจารย์ณรงค์ เพชรประเสริฐ คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษา คำชี้แนะในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

นอกจากนี้ ขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์กนกศักดิ์ แก้วเทพ เป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลัง ซึ่งได้ชี้แนวทาง ดูแลและเอาใจใส่ผู้เขียนมาโดยตลอดมาตั้งแต่เริ่มต้นการศึกษา รวมทั้งท่านอาจารย์ทุกท่านที่ได้ให้คำบรรยายความรู้ทั่วไปและเป็นพื้นฐานในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอกราบขอบพระคุณ หน่วยงานราชการ (ศูนย์ประวัติศาสตร์ จังหวัดอุษายา, สำนักงานสถิติ จังหวัดอุษายา, ธกส., ฯลฯ) ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งการต้อนรับเป็นอย่างดี โดยเฉพาะ นายอำเภอภูวนารถ เอกรัตน์ นายอำเภอบางปะอินที่ช่วยเหลือ ให้ความสะดวกในการติดต่อเรื่องต่าง ๆ ที่ข้องเกี่ยวกับการเก็บข้อมูล

ขอกราบขอบพระคุณ ห้องสมุดต่าง ๆ ที่ได้เป็นแหล่งข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ โดยเฉพาะห้องสมุด คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมทั้งเจ้าหน้าที่ทุกคน ที่ได้เอื้อเฟื้อสถานที่ในการเขียนวิทยานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ ที่ได้ให้กำลังใจตลอดการทำวิทยานิพนธ์ และ คุณอาอินทร พรพิพิธ ที่ได้เอื้อเฟื้อเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณ ครอบครัวไตรรัตนานารถ และ ครอบครัวสีหนันทวงศ์ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ขอขอบคุณคุณภักพัฒน์ ทิพย์ประไพ ที่ช่วยเหลือ แนะนำการเขียนวิทยานิพนธ์ และเพื่อน ๆ เศรษฐศาสตร์ การเมือง ทุกคนได้ให้มิตรภาพอันดี ตลอดระยะเวลาที่เรียนด้วยกัน

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณเกษตรกรชาวนาทุกระอบครัว ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ให้ข้อมูลในการทำวิจัยวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช-ซ
สารบัญภาพ.....	ฅ-ญ

บทที่

1. บทนำ.....	1
2. ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	19
3. ลักษณะทั่วไปและวิธีการผลิตก่อนการแพร่ขยายเข้ามาของอุตสาหกรรม ในพื้นที่หมู่บ้าน.....	35
4. ระเบียบวิธีวิจัย	84
5. ผลการวิจัยและวิเคราะห์.....	94
6. สรุป และข้อเสนอแนะ.....	171
เอกสารอ้างอิง.....	176
ภาคผนวก.....	180
ประวัติผู้เขียน.....	186

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1.1	โครงสร้างการผลิตและอัตราการขยายตัวของผลผลิตภาคเกษตรและ อุตสาหกรรม ราคาปี 2512 (หน่วย:ร้อยละ).....	4
ตารางที่ 1.2	รายได้เฉลี่ยของประชากรภาคกลาง.....	7
ตารางที่ 1.3	จำนวนประชากรแต่ละอำเภอของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	11
ตารางที่ 1.4	แสดงผลิตภัณฑ์มวลรวม(ในราคาคงที่ ปี 2515)ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา...	12
ตารางที่ 1.5	จำนวนสถานประกอบการอุตสาหกรรมและจำนวนคนงาน พ.ศ.2525-2534 และ พ.ศ.2536.....	13
ตารางที่ 3.1	แสดงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม(ในราคาคงที่ ปี 2515)ของ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	42
ตารางที่ 3.2	จำนวนสถานประกอบการอุตสาหกรรม และจำนวนคนงาน พ.ศ.2525-2534 และ 2536	43
ตารางที่ 3.3	อัตราเพิ่มของมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมในประเทศไทย สาขาอุตสาหกรรมต่าง ๆ.....	70
ตารางที่ 3.4	รายได้ต่อหัวของแรงงานภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรในประเทศไทย.....	71
ตารางที่ 3.5	สัดส่วนของประชากรและแรงงานในประเทศไทย.....	72
ตารางที่ 3.6	อัตราเพิ่มของกำลังแรงงานในประเทศไทย.....	72
ตารางที่ 5.1	อัตราส่วนร้อยละของครอบครัวเกษตรกรชาวนา ซึ่งจำแนกตามตำบลที่อยู่อาศัย..	95
ตารางที่ 5.2	อัตราส่วนร้อยละของเกษตรกรชาวนา ซึ่งจำแนกตามเพศ.....	96
ตารางที่ 5.3	อัตราส่วนร้อยละของเกษตรกรชาวนา ซึ่งจำแนกตามอายุ.....	97
ตารางที่ 5.4	อัตราส่วนร้อยละของเกษตรกรชาวนา ซึ่งจำแนกตามระดับการศึกษา.....	98
ตารางที่ 5.5	จำนวนประชากรที่ทำงานในรอบปี จำแนกตามหมวดอาชีพและหมวดอายุ พ.ศ.2523 และ พ.ศ.2533 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	141
ตารางที่ 5.6	จำนวนการถือครองพื้นที่ทางเกษตรกรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พ.ศ.2526-2534.....	155

สารบัญตาราง(ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 5.7 จำนวนครัวเรือนที่มีเครื่องใช้ไฟฟ้า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พ.ศ.2523 และ พ.ศ.2533.....	161
ตารางที่ 5.8 จำนวนประชากรที่สำเร็จการศึกษา จำแนกตามหมวดอายุ พ.ศ.2523 และ พ.ศ. 2533 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	165

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 4.1	แผนที่แสดงจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	87
ภาพที่ 4.2	แผนที่แสดงพื้นที่อำเภอต่างบางปะอินจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	88
ภาพที่ 4.3	แผนที่แสดงตำบลของอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	89
ภาพที่ 4.4	แผนที่แสดงตำบลตัวอย่าง อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	90
ภาพที่ 4.5	แผนที่แสดงเส้นทางคมนาคมทางรถยนต์.....	91
ภาพที่ 4.6	แผนที่แสดงพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการปลูกข้าว อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	92
ภาพที่ 4.7	แผนที่แสดงพื้นที่เขตตั้งโรงงานอุตสาหกรรม อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	93
ภาพที่ 5.1	ผลผลิต(ข้าว)ที่ออกจากรวง อันเป็นผลผลิตภาคเกษตรกรรม.....	108
ภาพที่ 5.2	พื้นที่ทำการเกษตร(เพาะปลูก) ภาคเกษตรกรรม.....	108
ภาพที่ 5.3	โรงงานอุตสาหกรรมที่แพร่ขยายเข้าอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	109
ภาพที่ 5.4	โรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ติดกับพื้นที่ทำการเกษตร ภาคเกษตรกรรม.....	109
ภาพที่ 5.5	สภาพแรงงานที่ยังมีการ "เอาแรง" อยู่ในปัจจุบันในการเก็บเกี่ยวผลผลิต ด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ณ ตำบลบางกระสั้น อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	112
ภาพที่ 5.6	สภาพแรงงาน "ขอแรง" ในปัจจุบันในการขนผลผลิต(ข้าว)ด้วยรถกระแทะ.....	112
ภาพที่ 5.7	รถไถนารูปแบบหนึ่ง สำหรับเทคโนโลยีสมัยใหม่.....	115
ภาพที่ 5.8	รถไถนาอีกรูปแบบหนึ่ง สำหรับเทคโนโลยีสมัยใหม่.....	115
ภาพที่ 5.9	รถเกี่ยวข้าว เทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่สามารถตัดเมล็ดข้าวออกจากรวงมา เป็นข้าวเปลือก.....	116
ภาพที่ 5.10	รถกระแทะสำหรับขนผลผลิต(ข้าวเปลือก) ที่บรรจุกระสอบ มาตั้งไว้ที่คันทนา.....	116
ภาพที่ 5.11	สภาพพื้นดินที่รกร้างว่างเปล่า จากที่เคยเป็นพื้นที่การเกษตร.....	122

สารบัญภาพ(ต่อ)

หน้า

ภาพที่ 5.12	กราฟแสดงจำนวนประชากรที่ทำงานในรอบปี พ.ศ.2523 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	142
ภาพที่ 5.13	กราฟแสดงจำนวนประชากรที่ทำงานในรอบปี พ.ศ.2533 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	142
ภาพที่ 5.14	กราฟแสดงจำนวนประชากรที่สำเร็จการศึกษาในปี พ.ศ.2523 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	166
ภาพที่ 5.15	กราฟแสดงจำนวนประชากรที่สำเร็จการศึกษาในปี พ.ศ.2533 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	166

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย